

VEREENIGING
TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP.
1876-1877.

Verslag der bijeenkomst van den 24^{en} November 1876.

De Voorzitter, de heer KNOOP, opent de vergadering ten half acht ure.

Aan de orde is:

1°. de ballotage van kandidaten.

De uitslag is, dat met algemeene stemmen tot leden zijn aangenomen: de heeren J. H. Lintz Jr., kapitein der schutterij, J. J. Wichers, gep. vice-admiraal der Ned. Marine, beiden te 's Gravenhage; H. A. Russer, 1^e luit. der infanterie, te Leiden; D. G. Nelemans, kapitein-ingenieur en H. Oolgaardt, 2^e luit. der artillerie, beiden te Utrecht.

2°. De verdediging der stelling door den heer J. P. BREDIUS, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal:

„Alleen door een degelijk verband tusschen militie en schutterij is, onder onze bestaande Grondwet, algemeene dienstplicht in te voeren.”

De heer BREDIUS. Mijnheer de Voorzitter, Heeren leden van het Bestuur en Leden dezer Vereeniging!

Het is mij een aangename taak te hebben kunnen voldoen aan de beleefde uitnoodiging van het Bestuur, om in deze vergadering als spreker op te treden, te meer daar het Bestuur de welwillendheid heeft gehad daarvoor dien avond beschikbaar te stellen, die mij zou convenieeren.

Met genoegen heb ik bovendien aan de uitnoodiging voldaan,
1876/77.

omdat mij daardoor de gelegenheid geschonken wordt eenigszins nader toe te lichten mijne bedoeling met de door mij voorgestelde amendementen op de militiewet, indertijd door de Ministers Geertsema en van Limburg Stirum ingediend, en ook met die, voorgesteld op het ontwerp door de tegenwoordige regeering aangeboden, en waarvan de afstemming van art. 1 eene ministerieele crisis deed ontstaan.

Doch ook in de tweede plaats doet het mij genoegen hier voor eenige oogenblikken het woord te mogen voeren, omdat misschien wel bij sommigen uwer de gedachte zal zijn opgekomen: van waar komt het, dat iemand, die bekend staat als een anti-militarist, als spreker optreedt in deze Vereeniging ter beoefening van de krijgswetenschap? Die zoogenaamde anti-militaristen — sommigen uwer hebben misschien zóó gedacht — hebben met ons en met ons streven niets te doen; voor hen is het doel maar alleen om tot elken prijs geld te sparen, terwijl zij Gods water maar over Gods akker laten loopen. Zij, de anti-militaristen, bekommeren er zich niet over of zij Nederlanders zijn of kunnen blijven; zij zeggen maar: die het land heeft heeft ook mij.

Maar zij, die zóó over de anti-militaristen oordeelen, gaan uit van eene geheel verkeerde stelling.

Er zijn misschien enkelen onder de anti-militaristen die zóó denken, maar ik ken ze niet, en deze verzekering kan ik geven dat dit over het algemeen, en wat mij zelven betreft zeer zeker niet het geval is. Zij, die gerekend worden te behooren tot de anti-militaristen, stellen evenzeer prijs op de verdediging van den vaderlandschen grond als zij, die bestemd zijn om dien grond te verdedigen.

Neen, even als in 1830 zouden ook thans alle de anti-militaristen, wanneer het Vaderland in gevaar verkeerde, naar de wapens grijpen om het te helpen verdedigen, en misschien thans, als het onze vrijheid gold, met nog meer vuur en ijver als destijds, toen slechts onze eer gemoeid was. En wanneer de vraag mocht gesteld worden: „Wilt gij Nederlanders blijven, of wilt gij behooren tot eene andere natie; wilt gij Duitschers, wilt gij Pruisen worden?” Dan geloof ik, dat bijna niet één gevonden zou worden, die niet onmiddellijk zou antwoorden: „Neen, wij

willen ons tot het laastst verdedigen en zelfs persoonlijk krachtig daartoe medewerken!"

Deze beschuldiging dus tegen ons anti-militaristen ingebracht, alsof wij geen prijs zouden stellen op de verdediging van het Vaderland, alsof wij geene opofferingen zouden willen doen voor het behoud onzer vrijheid en onafhankelijkheid, — deze beschuldiging is, ik zal niet zeggen valsch, maar zij is, om de zachtste uitdrukking te bezigen, eene verkeerde opvatting, eene miskenning van onze bedoelingen.

Maar wat wil de anti-militarist dan? Het antwoord is in een paar woorden te geven. De anti-militarist wil, dat ook voor en bij de verdediging van het Vaderland het eigenlijk gezegd militaire element niet in alles zal domineeren.

De zucht om het Vaderland te verdedigen mag en moet er niet toe leiden, om van allen te maken militairen. Die zucht mag er niet toe leiden, om van elken plicht tot verdediging te maken een eigenlijk gezegden militairen plicht.

Wij, anti-militaristen, verlangen, dat van onze natie niet gemaakt worde eene militaire natie, maar wel eene weerbare natie.

Wij wenschen dat zij, die niet tot de eigenlijke militairen behooren, in staat worden gemaakt niet alleen om de wapens te dragen, maar dat zij zoodanig worden geoefend, dat zij in staat zullen zijn om, wanneer dit noodig moge zijn, met vrucht van die wapens gebruik te kunnen maken ter verdediging des Vaderlands.

In dien zin verlangen dan vele anti-militaristen de invoering van den algemeenen dienstplicht, om daardoor te voldoen aan het grondwettig voorschrift, dat ieder verplicht is de wapenen te dragen ter verdediging des Vaderlands.

Niet de dienstplicht, zooals die in Pruissen bestaat, waar ieder begint met militair te worden en eindigt met te vallen in de weerbaarheid.

Dit gaat te ver en, zoo wij dit al zouden willen, dan zouden wij nog, met het oog op de bepalingen onzer tegenwoordige Grondwet, niet in staat zijn, daaraan gevolg te geven.

Wij kunnen niet zonder eene verandering onzer Grondwet, zonder een afleggen, een afscheid nemen van onzen volksnaam, in de Grondwet weggelegd, — wij kunnen niet, zeg ik, overgaan

tot den algemeenen dienstplicht, zooals die in Duitschland bestaat.

Wat toch volgt uit onze Grondwet?

De bepalingen „van de defensie,” vangen aan met artikel 177, dat zegt: „Het dragen der wapenen tot handhaving der onafhankelijkheid van den Staat en tot beveiliging van zijn grondgebied, blijft een der eerste plichten van alle ingezetenen.”

Dat is de algemeene regel; maar hoe dat geschieden moet en wat men er onder moet verstaan, wordt in de volgende artikelen gezegd.

Uit artikel 178 volgt, dat aan het hebben van een eigenlijk nationaal leger, samengesteld uit *al* de kinderen des Vaderlands, oorspronkelijk niet is gedacht. Want op den voorgrond wordt gesteld een staand leger, aangeworven uit vrijwilligers, hetzij inboorlingen of vreemdelingen, om te dienen in of buiten Europa, naar omstandigheden.

Deze vrijwilligers moeten zich voor een zeker aantal jaren bij de zee- of de landmacht verbinden.

En wat volgt dan daarop? Dat dit leger, voor zoover het niet toereikend is om te voldoen aan de eischen der weerbaarheid, zal worden aangevuld: 1°. Uit vrijwilligers voor de nationale militia (dus weder eene andere categorie) en 2°. als ook dit niet toereikend is, met de militia-plichtigen, bij loting.

En wat wordt nu verondersteld met die bepaling van voltallig maken bij loting?

Het zou onzin zijn te veronderstellen, dat het in de bedoeling van den Grondwetgever kan gelegen hebben om aan al diegenen, die op zekeren leeftijd voor de nationale militia zijn ingeschreven, zonder onderscheid te doen dienen. Dit kan niet gelegen hebben in de bedoeling der Grondwet, gelijk uit haren geheelen samenhang en uit de geschiedenis blijkt.

Om dus te komen tot den algemeenen dienstplicht, zooals die in Pruisen bestaat, zou men eerst de grondwet eene geheele omwerking moeten doen ondergaan, en zou men van onze Nederlandsche Grondwet eene Pruisische Grondwet moeten maken.

Maar dit zou met ons nationaal karakter geheel strijden; het ligt niet in onzen aard, dat ieder soldaat zij.

En toch hebben wij ons altijd weten te verdedigen, wanneer

het noodig was. Ik heb reeds gesproken van 1830, maar als ik een eeuw of drie terugga en u herinner aan de geschiedenis van den tachtigjarigen oorlog, dan zult gij ook daar zien, dat onze voorvaders niet zijn achtergebleven ter verdediging van hun geboortegrond, en toch maakten zij ook toen geen deel uit van het leger.

Alleen bij de zeemacht werden de landskinderen gebruikt, doch bij de landmacht waren zij uiterst schaarsch.

Maar wie waren de landskinderen, die nu en dan in den 80jarigen krijg persoonlijk militairen dienst hebben bewezen? Het waren vrijwilligers, het waren de schutters, de burgers, die hunne diensten gepresteerd hebben waar zij gevorderd werden, inzonderheid bij de verdediging van steden en sterkten.

En toch is onze kleine republiek er in geslaagd, om voor ons dierbaar plekje gronds de vrijheid en onafhankelijkheid machtig te worden; toch wist zij de heerschappij aan Spanje's krachtige hand te ontwringen; toch wist zij in Europa zich eene politieke positie te verwerven, waardoor ons land een groot gewicht in de schaal van Europa kon leggen.

Maar nu is het niet om nogmaals dat verloren overwicht te verkrijgen, waarnaar gestreefd moet worden. Neen; maar wel om in de mogelijkheid te worden gesteld onze natie, wanneer het noodig mocht wezen, weerbaar te doen zijn, en tevens om die weerbaarheid te beperken binnen de grenzen onzer financieele krachten.

Binnen de grenzen onzer financieele krachten, want ook deze zijn verre van onuitputtelijk; en behalve de plicht tot zelfverdediging rusten er nog vele andere dure plichten op den Staat.

Ons land heeft jaarlijks te beschikken over een zeker bedrag aan belastingen, en er zijn zooveel behoeften waarin voorzien moet worden, dat wij natuurlijk op het besteden van 's lands penningen zuinig, ja soms karig *moeten* zijn. En daarom ook kan en moet voor de verdediging des lands niet meer geld worden besteed dan, met inachtneming van het vereischt overleg en gepaste spaarzaamheid, volstrekt noodig is. Met andere woorden: wij mogen, wij kunnen voor de verdediging des lands niet meer bezigen dan wat daartoe strikt vereischt wordt.

En nu is mijne overtuiging deze: dat wij met een klein, goed

geoeftend leger, niet veel grooter dan wij nu hebben, in staat zijn, ook met de bepalingen onzer tegenwoordige Grondwet, dat doel te bereiken.

De mogelijkheid bestaat om feitelijk algemeenen dienstplicht in te voeren, en voor de verdediging dezer stelling vind ik aanleiding in het laatste artikel, dat de Grondwet omtrent de weerbaarheid bevat. Ik bedoel artikel 188, waar ik lees: „In de gemeenten worden schutterijen opgericht. Zij dienen in tijd van gevaar en oorlog tot verdediging des vaderlands en ten allen tijde tot behoud der inwendige rust.”

Dit is alles, wat de Grondwet zegt van de schutterij. De geheele regeling er van is, door artikel 189 der Grondwet, aan den gewonen wetgever overgelaten, en daarin kunnen wij dus het middel vinden dat wij zoeken: de algemeene weerbaarheid der natie.

Bij de behandeling der militiewetten in de Tweede Kamer heb ik indertijd mijne voorstellen geformuleerd in amendementen, en het is zeer begrijpelijk dat de bedoeling, welke ik daarmede had, toen niet dadelijk voor ieder even duidelijk was. Bij de behandeling der laatste voorgestelde wijzigingen der militiewet bestond er bovendien voor mij aanleiding, mijne amendementen in te trekken, zoodat ik toen niet in de gelegenheid kwam duidelijk te maken wat ik er eigenlijk mede bedoelde.

Ik heb daarom gemeend, dat de behandeling dezer zaak hier niet te onpas kon zijn en deze stelling gekozen:

„Alleen door een degelijk verband tusschen militie en schutterij is, onder onze bestaande Grondwet, algemeene dienstplicht in te voeren.”

Maar het is natuurlijk niet genoeg dit te stellen, ik zal het ook moeten bewijzen.

Tot staving nu van mijn beweren zal ik eenige cijfers mededeelen, doch ik wensch daaraan een enkel woord te doen voorafgaan.

Ik neem aan dat men komt tot het besluit, om de loting op 20jarigen leeftijd te bepalen. Nu zullen van al de ingeschrevenen in de eerste plaats moeten worden afgetrokken al diegenen, die vrijgesteld moeten worden wegens lichaamsgebreken.

Ten tweede stel ik mij voor, dat daarvan afgetrokken moeten

worden zij, die vrijstelling hebben volgens de tegenwoordige militiewet, omdat zij zijn: eenige zoon; of zelf worden opgeleid in den militairen dienst; of wel wegens broederdienst — in één woord al de andere vrijstellingen, niet vallende in de categorie van lichaamsgebreken.

Dan blijft over het deel, dat onderling zal moeten loten en dan stel ik mij voor dat, na bepaald te hebben welk getal van de ingeschrevenen moet dienen bij de militie en welk deel bij de schutterij, zal worden voorgeschreven, dat de hoogste nummers zullen dienen bij de schutterij en de laagste bij de militie. Dit zijn dus alleen zij, die geen wettige reden van vrijstelling hebben.

Maar dan moet ook het getal, gedesigneerd voor de schutterij, aangevuld worden met allen, die niet vrijgesteld zijn wegens lichaamsgebreken. En dit nu moet het hoofddenkbeeld zijn bij het verband tusschen militie en schutterij.

En nu het te verkrijgen resultaat in cijfers?

De statistiek raadplegende sedert 1864 tot 1875, dan blijkt het, dat er jaarlijks gemiddeld zijn 32 000 lotelingen, en dat het gemiddelde getal vrijgestelden wegens lichaamsgebreken bedraagt 4000. (Ik merk hierbij op, dat ik alleen ronde cijfers noem; kleine fractiën laat ik achterwege.)

Het resultaat hiervan is dus, dat er telken jare overblijven 28 000 lotelingen, die opleveren het contingent voor militie en schutterij te zamen; maar daarvan moeten nog ongeveer 1000 worden afgetrokken voor hen, die reeds in dienst zijn of voor den dienst worden opgeleid. Dit getal kan niet onder de andere vrijgestelden worden opgenomen, omdat deze bestemd zijn om bij de schutterij te worden ingelijfd.

Er blijft dus in het geheel over een cijfer van 27 000 man.

Nu schrijft de Grondwet voor, dat de wet de sterkte van de militie en der schutterij zal bepalen.

Deze bepaling is echter zóó algemeen en onbepaald, dat de wet m. i. die sterkte kan bepulen zóó als zij wil; dat die sterkte niet in een juist cijfer *behoeft*, maar in eene zekere onderlinge verhouding *kan* worden vastgesteld.

Mijn denkbeeld nu zou zijn, dat de wet bepale dat van het

getal van 27 000, dat na aftrek der vrijstellingen zal overschieten, de eene helft zal worden aangewezen als contingent voor de militie en de andere helft als contingent voor de schutterij, waardoor men zal verkrijgen 13 500 man militie en 13 500 man schutterij.

Ik wil hier nog bijvoegen dat het in mijne bedoeling ligt, de schutterplichtigen niet gedurende vijf jaren, maar gedurende 10 jaren in dienst te houden, zoodat degenen, die bij de militie gediend hebben, na hun ontslag dadelijk voor vijf jaren bij de schutterij worden ingelijfd. Het gevolg hiervan zal zijn, dat na verloop van vijf jaren bij de schutterij een groot deel der manschappen zal bestaan uit hen, die vroeger bij de militie hebben gediend, waardoor de fysieke en de moreele kracht der schutterij aanmerkelijk zal worden versterkt.

En dan zal de uitkomst deze zijn:

Bij een contingent van 13500 man voor militie en voor schutterij — ik laat nu daar, dat wij natuurlijk reeds dadelijk een kern hebben — zullen wij na verloop der eerste vijf jaren hebben:

militie 67 500 man.

schutterij 67 500 „

te zamen 135 000 man.

In de volgende vijf jaren zal dit cijfer weder vermeerderd worden met:

oude miliciens 67 500 man.

nieuwe lichting 67 500 „

dus dan te zamen 270 000 man.

Als men daarvan voor verloop als anderszins afrekt een verlies van 20 %, dat is 54 000 man, dan zullen wij na verloop van 10 jaren beschikbaar hebben eene sterkte van 216 000 man, waarvan een vierde dat werkelijk bij de militie dient, en een ander vierde dat bij de militie gediend heeft.

Ik geloof nu niet, Mijne Heeren! — ik laat de beslissing hieromtrent gaarne over aan hen, die meer met krijgsg zaken bekend zijn dan ik —, dat wij immer in de positie zullen komen van 27 000 man noodig te hebben, of zelfs, dat wij in staat zullen zijn zulk een aanzienlijk getal te plaatsen.

Maar wat hiervan zij, zeker is het, dat wij op deze wijze

zullen kunnen verkrijgen een leger, waarvan de helft werkelijk bij het leger dient of gediend heeft. en waarvan de andere helft werkelijk geoefend zal zijn.

Geoefend: ik noem daar een woord, waarover ik misschien zal worden hard gevallen. Men zal mij wijzen op de tegenwoordige schutterij en zeggen, dat ieder ongeloovig de schouders moet opbalen, wanneer men spreekt van eene geoefende schutterij.

Ik erken, dat tegenwoordig de oefening der schutterij veel te wenschen overlaat, terwijl een gedeelte er van in het geheel niet geoefend wordt; ik bedoel de rustende schutterij.

Maar ik stel dan ook tevens, dat eene eerste vereischte om van de schutterij te maken weerbare mannen is, dat zij goed moeten worden geoefend en dat daartoe allereerst het verschil tusschen dienstdoende en rustende schutterij moet ophouden.

Maar dan is het ook noodig, dat de loting tusschen militie en schutterij zóó geregeld worde, dat de resultaten van zulk eene loting altijd opleveren zoodanig korps of gedeelte van een korps, b. v. een bataillon, dat het op zich-zelf kan worden geoefend en ook buiten verband met de anderen in dienst kan worden gesteld.

Wij moeten daarom komen tot gecombineerde militie- en schutterij-districten, vooral voor de oefeningen en gezamenlijke vereenigingen van militie en schutterij.

Maar wie zal staan aan het hoofd dier schutterij-afdeelingen?

Ik heb straks reeds met een enkel woord gewaagd van de kosten voor onze verdediging. Nu komt het mij voor, dat het niet zulk eene groote vermeerdering van onze enorme oorlogsbegroting kan teweegbrengen en dat wij werkelijk iets goeds zullen doen voor onze schutterij, als wij zorgen dat deze goed worde georganiseerd en gecommandeerd.

Ik zou het daarom wenschelijk achten, dat de bataljons schutterij, die zullen gevormd worden ten gevolge eener regeling als door mij beoogd, komen onder het commando van een militair-officier. Niet een, die vroeger gediend heeft, maar onder het commando van een majoor, die behoort tot het kader hoofdofficieren van het leger en voor wien dit commandement eene onderscheiding moet zijn, omdat hij gesteld wordt op een post van groot vertrouwen.

Ik wil nu niet zeggen dat er onder de schutterij-commandanten niet zijn mannen, die zich zeer verdienstelijk hebben gemaakt, en nog maken, maar het eigenlijk commandeeren en het regelen der oefeningen is, met den besten wil en den meesten ijver, hunne zaak, hun beroep niet.

Bovendien is de verhouding tusschen den schutter en zijn commandant ook van geheel anderen aard, wanneer deze iemand is, die hij in het dagelijksch leven in geheel andere betrekking, gewoonlijk als mijnheer A of B, kent, dan wel of hij onder de wapens staat onder het bevel van hem, die in en buiten dienst, voor hem nooit iemand anders is dan „de majoor,” iemand wiens naam hij wellicht niet eens kent. Ik stel mij van dergelijke regeling, die natuurlijk eenige kosten zal veroorzaken, vooral voor het gehalte der schutterij, veel goeds voor.

Een degelijk majoor zal ook beter kunnen beoordeelen, in hoeverre uit het personeel dat bij de militie gediend heeft, voor de schutterij bruikbare officieren en een geschikt kader onderofficieren en korporaals is te putten. Hij zal zeker zorgen dat de daar ontvangen opleiding niet verloren ga, en ik geloof dat dit denkbeeld, ook uit een militair oogpunt, aanbeveling verdient.

Nu een ander punt: de tucht. Hiermede is het met de tegenwoordige schutterij al zeer treurig gesteld. Een schutter, die zich, onder de wapenen zijnde, aan groote insubordinatie schuldig maakt, wordt gestraft met eene geldboete of gevangenis van enkele dagen, of wel met wegzending uit de schutterij, iets wat voor velen juist geen straf is. Daargelaten dat het bevel voeren door een militair officier van gunstigen invloed op de tucht moet zijn, kan die toestand niet zoo blijven. Wil men de schutterij goed organiseeren en haar weerbaar maken, dan is het noodig dat de schutter, als hij zijn militair pak aan en het geweer op schouder heeft, gedurende dien tijd onderworpen zij aan de gewone krijgswetten.

Ik bedoel, gedurende den tijd van oefening of andere dienstprestatie; want ik verlang niet van den schutter te maken een eigenlijk militair, maar wel een weerbaar en bruikbaar man. Doch die weerbaarheid en die bruikbaarheid zijn niet te verkrijgen, wanneer de schutter niet is onderworpen aan tucht.

Om op militair gebied iets met vrucht te kunnen verrichten, is

tucht, is blinde gehoorzaamheid aan het gegeven bevel een eerste regel. Zonder deze is geen leger en ook geen goede schutterij denkbaar.

Er blijft mij nu nog één punt ter bespreking over, door mij nog niet genoemd.

Bij mijne amendementen had ik ook het oog er op, dat zou kunnen plaats hebben verwisseling van nummer tusschen hen, die dienstplichtig werden voor de militie of de schutterij, nl. tusschen de lotelingen van dezelfde lichting.

Nu heeft men wel gezegd, dat daardoor niet voldaan wordt aan de verplichting dat ieder zelf zijn dienst moet presteeren; maar ik merk op, dat dit voorschrift nergens stellig of uitdrukkelijk is gegeven, terwijl ik bovendien in die nummerverwisseling niets onbillijks, onredelijks of onraadzaams kan zien.

Zij, die er tegen zijn, stellen de nummerverwisseling te veel gelijk met de plaatsvervanging; doch dit gaat niet op.

De loteling is een jonkman, die eigenlijk pas het leven intreedt.

De plaatsvervanger, (waaronder — 't zij in 't voorbijgaan opgemerkt — soms zeer verdienstelijke militairen gevonden worden) daarentegen is gewoonlijk een geheel ander persoon. Door zijn vroegeren soms langdurigen dienst, door zijn kazerneleven heeft hij soms eigenschappen verkregen en eene bijzondere soort, ervaring opgedaan, die hem in den regel minder geschikt maken om aan de jongelieden, die in dienst komen, tot voorbeeld te strekken of op hen een gunstigen invloed uit te oefenen.

Doch hiervan kan hier geen sprake zijn, want hier staan 100 jongelieden, die allen moeten loten en waarvan de eene helft milicien en de andere helft schutter wordt, in volkomen gelijke verhouding tegenover elkander.

Op het oogenblik dat de loting aanvangt, worden zij allen geacht even geschikt te zijn voor de militie als voor de schutterij.

En verandert dit nu als zij geloot hebben? Zal van het ruilen altijd het gevolg zijn, dat een slechtere komt in plaats van een beteren? Neen! En dit vooral niet, wanneer men aan de nummerverwisseling zekere voorwaarden verbindt en daarbij zekere eischen stelt; bijv. dat hij, die als nummerverwisselaar optreedt, moet overleggen certificaten van goed, zedelijk gedrag, van het hebben ontvangen van lager onderwijs, enz.

En nu zal men toch bezwaren blijven inbrengen, al ware het alleen omdat men schijnt uit te gaan van het begrip dat alleen persoonlijke dienstvervulling, *om niet*, zij het dan ook gedwongen, *goed* kan zijn; terwijl vrijwillige dienstvervulling voor een ander, *tegen genot van geld*, niet kan deugen, omdat deze dienst beloond wordt en dus geschiedt uit baatzucht. In deze stelling lost zich het hoofdbezwaar op.

Maar de vrijwilliger, die dienst neemt tegen genot van handgeld, is deze dan beter, is hij belangeloos?

Maar de jongemensch, die al de vereischten bezit om te dienen, dien men vóór en zelfs na de loting ten volle geschikt acht als milicien, zal hij die hoedanigheid verliezen en ongeschikt worden, zoodra hij het schutterplichtig nummer dat hem te beurt viel, tegen genot van loon, verwisselt voor een militieplichtig nummer? Ik kan niet inzien hoe deze eenvoudige handeling of hare beweegredenen eene zoodanige plotselinge gedaanteverwisseling kunnen teweeg brengen. Staat het zoo vast dat iemand, die om loon in den dienst gaat, minder goed is dan hij, die het loon betaalt om vrij te komen? Ik geloof het niet, want hij, die betaalt, doet dit omdat hij tegenzin heeft in den dienst, terwijl de ander toont dat hij er niet tegen opziet.

Ik kan dus niet inzien, dat er in de nummervwisseling iets verkeers ligt, of dat zij slechte gevolgen moet hebben, vooral niet omdat men die verwisseling niet moet verwarren met de plaatsvervanging, en zij inderdaad slechts is eene correctie van het blinde lot.

Ik heb ook omtrent dit punt enkele cijfers verzameld, die ik de eer zal hebben aan de vergadering mede te deelen.

Wanneer ik het getal ingeschrevenen stel op 32 000 en daarvan aftrek 4000 wegens vrijstelling op grond van lichaamsgebreken en 1000 als reeds in dienst zijnde of voor den dienst wordende opgeleid, dan houd ik over 27 000 man. Trek ik nu hiervan weder af een cijfer van 4500 voor vrijstelling als eenige zoons en 8000 wegens broederdienst, dan verkrijg ik een getal van 14 500 man, dat van zelf voor de schutterij is aangewezen. Het contingent is, als voren gezegd, bepaald op 13500 man, zoodat er maar 1000 jongelieden overblijven om hun nummer te verwisselen, en dit over het geheele land.

En nu vraag ik: wat kan de ruilerij van 1000, stel zelfs 2000 jongelieden, over allen die jaarlijks moeten loten, voor effect hebben op het moreel, op de ontwikkeling en op de kracht van het leger? Zij, die hiervan nadeelige gevolgen vreezen, maken zich inderdaad hersenschimmen.

Ik meen met het vorenstaande, Mijne Heeren, te hebben aangetoond, dat onder onze tegenwoordige Grondwet feitelijk is te verkrijgen algemeene dienstplicht, wanneer men de juiste onderscheiding wil maken tusschen militairen dienst en oefeningsdienst, en als men de schutterij zoodanig wil organiseeren dat zij weerbaar wordt en werkelijk dienst presteeren kan. Voegt men daarbij goede locale oefeningen, vooral in het schieten, en een- of tweejaarlijksche oefeningen in een of meer kampen, hetzij op zichzelf, hetzij vereenigd met de militie — daarbij, wat den tijd betreft, steeds de belangen van den landbouw in het oog houdende, — dan zal men verkrijgen wat door zoo velen gewenscht wordt: een feitelijken algemeenen dienstplicht, zonder dat wij daarom behoeven te worden eene militaire natie.

Ik weet nu wel, dat mijne denkbeelden geen genade zullen vinden in de oogen der mannen van den Anti-dienstvervangingsbond. Nu wenschte ik wel, dat ik overtuigd kon worden dat de inzichten van dien Bond beter zijn dan de mijne; maar ik moet erkennen, dat het mij nog niet mogelijk is geweest die overtuiging deelachtig te worden, en wel om deze reden, dat ik nog nimmer van dien Bond eene juiste formule heb gezien van wat hij eigenlijk wil en mogelijk acht. Op mij ten minste heeft het werk van den Bond meer den indruk gemaakt van phraseologie dan van een bepaald doel.

En nu mogen sommigen er anders over denken, maar ik moet gulweg bekennen, dat ik het niet eens ben met hen, die meenen dat zeggen geen doen is.

In zeker opzicht kan dit waar zijn, namelijk dat het doen niet dadelijk op het zeggen *moet* of niet altijd *kan* volgen, maar uit het zeggen moet toch het voornemen blijken om te doen.

Ik zou er mij in verheugen als de Bond in dié richting wilde werkzaam zijn en zijn strijd tegen de nummervervisseling opgevende, zijne krachten besteden aan de bevordering van het verband tusschen militie en schutterij.

Nog een enkel woord ten slotte.

Wat hebben wij eigenlijk noodig?

Behoeven wij werkelijk zulk eene groote krijgsmacht, zoowel in doode als levende strijdkrachten en in materieel?

Ik geloof het niet; ik meen dat wij bescheidener kunnen zijn, dan den weg te volgen, dien men meer en meer opgaat, eu ik geloof dit vooral op grond onzer positie tegenover de andere mogendheden.

Welke zijn onze verplichtingen uit een militair oogpunt?

Onze eerste verplichting is, om te zorgen dat wanneer onze naburen in oorlog geraken, wij onze neutraliteit handhaven, en dit te meer omdat, ofschoon wij niet bij tractaat neutraal zijn verklaard, onze geographische ligging van zoodanigen aard is, dat wij niet anders kunnen of mogen doen dan neutraal blijven. Zoo wij toch onvoorzichtig genoeg waren eene kleine beweging te maken, die zou kunnen doen denken dat wij voor den een of ander partij kozen, dan zouden wij zeer veel kans hebben daarvan weldra de wrange vruchten te plukken.

Maar indien onzijdigheid onze eerste zorg en plicht is, dan hebben wij ook al die enorme wapeningen en krijgstoerusting en op het voetspoor der groote mogendheden niet noodig, maar kunnen wij ons met een meer bescheiden rol tevreden stellen.

En om nu onze neutraliteit tegenover oorlogvoerende mogendheden te handhaven, zullen wij eene betere figuur maken, wanneer wij in korten tijd een betrekkelijk groot aantal goed geoefende en goed uitgeruste troepen in het veld kunnen brengen, dan wanneer wij ons er hoofdzakelijk op toeleggen onze kusten met zwaar geschut te bewapenen, onze inundatiën in de volkomenste orde te hebben, sperforten te maken, en wat dies meer zij.

Bovendien, wanneer er immer sprake van mocht zijn dat wij ons tegen een aanval zullen moeten verdedigen, dan kunnen wij nimmer alleen staan; dit is niet mogelijk.

Wie kan ons aanvallen? Van de zijde van Frankrijk is dit niet denkbaar. Doch voor een oogenblik al eens aangenomen dat Frankrijk goed mocht vinden ons aan te vallen, om ons een deel te doen worden van de Fransche republiek, zoo als wij dit waren van het eerste Keizerrijk, dan is het zeker dat Duitschland en Engeland beiden gereed zullen staan om den Franschman die kunst

af te leeren, al ware het alleen omdat geen van beiden in dat deel van Europa Frankrijk tot nabuur zou willen hebben, en omdat Engeland nimmer zou kunnen dulden dat Frankrijk in het bezit kwam van onze koloniën.

En stellen wij dat Duitschland er toe zou willen overgaan ons aan te vallen om ons te annexeeren, dan geloof ik, dat ons ook de hulp van Frankrijk en Engeland niet *kan* ontbreken. Frankrijk noch zou daarin — al moge dit gevoel nu ook eenigszins zijn ingeslapen — buiten alle andere politieke redenen eene eerste aanleiding vinden om revanche te nemen; ook zou het 't groote Deutsche Rijk zich niet tot aan de Noordzee laten uitbreiden.

En wil Frankrijk dit niet, Engeland wil dit nog veel minder.

Engeland verzet zich tegen Rusland, opdat het niet in het bezit kome van Constantinopel en den Bosphorus, waardoor de belangen van Englands handel en verkeer met Indië zouden kunnen worden gekrenkt, — en zou men dan denken dat Engeland zich zoude kunnen blootstellen aan de belemmering in al zijne bewegingen, die het zoude kunnen ondervinden, wanneer eene mogendheid, zoo groot en zoo krachtig als Duitschland, zich hier kwam vestigen en aan de overzijde meester was van de oevers der breede sloot die ons van Engeland scheidt. Engeland zou niet kunnen gedoogen dat Duitschland meester werd van de monden van Rijn en Schelde, of dat het in 't bezit kwam van onze overzeesche bezittingen en koloniën.

Ik meen dus, dat onze positie inderdaad nimmer anders kan zijn dan die van handhaving onzer neutraliteit. En mochten wij worden aangevallen, dan zal het ons zeker niet ontbreken aan hen, die het niet zullen doen ter liefde van ons, maar omdat zij er even groot belang bij hebben als wij, om te doen blijken wat wij zijn en blijven willen: het vrije, rijke en onafhankelijke Nederland!

De VOORZITTER: Mijne Heeren, het zij mij veroorloofd uit eigen naam en uit naam der Vergadering den hooggeachten spreker onzen dank te betuigen voor zijne belangrijke rede, en bovenal voor zijne edele en vaderlandslievende gevoelens, in den aanvang zijner rede uitgedrukt.

Bij al het verschil in gevoelen, zal het toch steeds deze hoedanigheid zijn, die wij altijd in den geëerden spreker moeten huldigen.

De vergadering wordt hierop voor eenige oogenblikken geschorst.

Na de hervatting, opent de **VOORZITTER** de beraadslagingen naar aanleiding der gehouden voordracht.

De heer **BREDIUS**: Ik wensch aan de heeren mede te deelen, dat ik zeer wel aan tegenspraak gewoon ben. Wanneer die in gepasten vorm geschiedt, kan ik ze ook zeer goed verdragen; alleen reserveer ik mij het recht op de te maken opmerkingen te antwoorden.

De heer **ABEL**. Aangemoedigd vooral door de laatste woorden van den geachten spreker, durf ik me veroorloven enkele kantteekeningen te maken op de gevoerde verdediging der stelling, heden avond aan de orde.

Die stelling houdt een geliefkoosd denkbeeld van sommigen, waaronder ook de heer Bredius. Het thans door dien spreker uitgewerkt plan is sedert lang aan velen bekend. Zij, die zich met dit denkbeeld niet konden vereenigen — onder deze hoofdzakelijk de voorstanders van den verplichten persoonlijken dienst — hebben aan het daaruit voortspruitend stelsel meermalen een opzettelijk onderzoek gewijd, het vóór en tegen rijpelijk overwogen alvorens een oordeel uit te spreken; zij hebben de gronden, welke voor dit stelsel kunnen pleiten, nauwlettend gewikt en gewogen; zij zijn daarin verre van luchthartig te werk gegaan en, dit zij in het voorbijgaan opgemerkt, zij zijn er niet zóó los overheen geloopt als de redenaar gedaan heeft over het doel van het Anti-dienstvervangingsbond, waarvan hij zelfs zeide de formule nog niet te kennen. Immers 't doel van het Bond is van algemeene bekendheid. Ik althans ben, zonder lid te zijn van het Bond, met het streven van dat lichaam niet onkundig gebleven, en 't komt mij voor, dat zulks met niemand het geval behoeft te wezen, die niet vreemd is gebleven aan de geschiedenis van het artikel 3 van het verworpen ontwerp militiewet van den oud-Minister van Limburg Stirum. Dit artikel behelst de formule voor

het doel van het Bond: nl. dat ieder gehouden is zijn dienstplicht *in persoon* te volbrengen. Den verplichten persoonlijk dienstdienst voor de door het lot aangewezenen te verkrijgen als grondslag voor de regeling der levende strijdkrachten, ziedaar hetgeen het Bond verlangt, niets meer maar ook niets minder.

De meer algemeene bekendheid met het stelsel van den spreker van hedenavond, heeft er toe geleid dat reeds vroeger elders en van meer bevoegde zijde, enkele zwakke punten ervan zijn aangetoond.

Dat die spreker niet onbekend is gebleven met die bestrijding, schijnt te kunnen blijken uit de wijze, waarop hij getracht heeft de tegen zijne stelling aangevoerde argumenten te wederleggen. Ik moet hierbij nadrukkelijk doen opmerken, dat hij maar enkele dier argumenten heeft aangeroerd en dan nog niet altijd zòd, dat op die argumenten het licht viel, daarop door zijne bestrijders angebracht.

Een der cardinale punten van bestrijding b. v. betreft het *behoud der nummerverwisseling*.

„Maar wat steekt er in die nummerverwisseling voor kwaad?” vraagt de heer Bredius. „Wij hebben ten slotte te beschikken over 27 000 ingeschrevenen, waarvan de ééne helft voor de militie en de andere helft voor de schutterij aan te wijzen, dus voor elk 13 500 man. Daaronder behooren 12 500 man, die in mijn stelsel dadelijk bij de schutterij worden ingedeeld, zoodat er in het geheel slechts 1000 jongelingen overblijven, die van nummer kunnen wisselen, voorwaar een getal, te gering om overwegenden invloed uit te oefenen op het geheel.”

Omtrent dit *beperkt* getal wensch ik, afgescheiden van alle vorige gronden, welke tegen het behoud dezer nummerverwisseling elders zijn aangevoerd, op te merken, dat juist, omdat er van 13 500 aangegevenen door het lot maar 1000 zouden zijn, die konden ruilen, deze ruiling zou zijn eene bevoorrechtiging van enkelen tegenover al de duizenden, die daartoe niet in de gelegenheid zouden worden gesteld; eene bevoorrechtiging, welke onbillijk zou zijn, wanneer waar was hetgeen de heer Bredius vermeent, dat die ruiling eene correctie van het lot zou mogen heeten, want dan zouden 12 500 man dus nagenoeg allen van deze correctie zijn uitgesloten.

„Maar,” zegt de heer Bredius later, „een nummervwisselaar is geen plaatsvervanger. Deze dient voor geld; hij heeft reeds gediend, hij heeft strecken, hij is afgeleefd; maar een nummervwisselaar is een geheel ander man: het is een jongeling van dezelfde lichting, die geschikt was vóór de loting; door de loting wordt hij immers niet minder geschikt; de Staat kan er dus nimmer nadeel door hebben. Bovendien,” zegt de heer Bredius, „men kan den nummervwisselaar eischen stellen; men kan van hem eischen bewijzen van voldoende lager onderwijs te hebben genoten.”

Daargelaten de onbepaalde omschrijving van deze eischen in de woorden „voldoend” en „genoten”, welke laatste uitdrukking niet in zich sluit dat het genoten onderwijs vrucht gedragen hebbe, geloof ik niet dat het aangaat, den nummervwisselaar bijzondere eischen te stellen. Vóór de loting wordt de jongeling voor den dienst der militie geschikt geacht; stel dat hem bij de loting, tengevolge waarvan de laagste nummers b. v. voor de militie worden aangewezen, een nummer ten deel valt beneden de 1350, dan blijft hij voor de militie geschikt; is daarentegen het door hem getrokken nummer boven de 1350, dan zou hij, bijaldien hij niet aan de te stellen bijzondere eischen voldeed, de geschiktheid voor den dienst der militie verliezen, welke hij bij het trekken van een lager nummer even te voren nog had.

Het lot zou dus in de eerste plaats beslissen over zijne geschiktheid tot den dienst; het nummer, dat hem ten deel valt, zou hem die geschiktheid kunnen doen verliezen.

Ik acht inderdaad, dat dergelijke handelwijze niet logisch zou mogen heeten. Maar aangenomen zelfs dat dergelijk minder logisch beginsel ingang kon vinden, dan nog geloof ik, dat men om van de bedoelde 1000 jongelingen velen te kunnen doen ruilen, de eischen *zeer laag* zal moeten stellen.

Voor den plaatsvervanger geldt de voorgaande redeneering niet; voor dezen kan men, in dit opzicht, de eischen zoo hoog stellen als men wil, zoo hoog als het belang van den Staat zulks zou vorderen. Vandaar het gevoelen, dat bij behoud van een der beide vormen van de dienstvervanging, de afschaffing der nummerverwisseling verre te verkiezen zij boven die der plaatsvervanging.

Tot zoover deze punten, welke er in geen geval toe mogen leiden, het gewicht der quaestie te verplaatsen.

De groote zaak waarop het hier echter aankomt, is deze: dat de wapenmacht, die de heer Bredius scheppen wil uit zijne militie en schutterij, beantwoorde aan het doel harer schepping, dat het leger werkelijk bruikbaar zij voor het voeren van den oorlog. Het is niet genoeg dat men een groote massa menschen hebbe, dat men over 200 000 man of nog meer beschikke, maar wel moet het de vraag zijn: of de manschappen, die men bij het uitbreken van den oorlog werkelijk ter beschikking zal hebben, goed geoefend zijn; of die goed geoefende manschappen samenhangende troepen vormen; of die samenhangende troepen van deugdelijke kaders zijn voorzien? Vooral over deugdelijke en voldoende kaders denke men thans volstrekt niet te licht. Die kaderquaestie is juist een der moeielijkst op te lossen vraagstukken in de verschillende Staten van Europa, en die moeielijkheid is het uitvloeisel van het systeem der militie- of volkslegers, waarbij ieder geroepen wordt zijn plicht als burger van den Staat in persoon te volbrengen. Immers dat beginsel, hetwelk nagenoeg overal elders in Europa zijne toepassing vindt, heeft geleid tot de mogelijkheid om, bij een minimum van manschappen in vreedstijd voor oefening dienende, een maximum van bruikbare soldaten voor den oorlog beschikbaar te hebben; die toepassing heeft geleid tot de beschikking over zeer talrijke legers met de nog talrijker reserven.

Ik wensch hier nog op te merken, dat Duitschland niet heeft den algemeenen dienstplicht, zooals de geachte spreker dit onderstelt; dáár te lande werkt even als bij ons het stelsel van beperkte contingenten, en ook dáár wordt voor het voltallig maken der contingenten de loting te baat genomen. De jaarlijksche contingenten zijn er, naar verhouding, minder sterk dan die in het stelsel van den heer Bredius. Onder de hedendaagsche stelsels van legervorming is dat in Duitschland het mildste, en daarbij is 't meest het streven verwezenlijkt, om de belangen van den Staat, dus ook die van het leger, in overeenstemming te brengen met die van het individu. Frankrijk en Denemarken daarentegen huldigen het stelsel van algemeenen dienstplicht. In Frankrijk is men in de toepassing te ver gegaan door de jaarlijksche contin-

genten in twee porties te verdeelen, het verblijf onder de wapenen van het eene slechts op zes maanden à een jaar te stellen, en voor het andere deel, grootendeels door den invloed van Thiers in het parlement, op vijf jaren te bepalen. Van dien langdurigen werkelijken dienst is men feitelijk reeds teruggekomen.

In het denkbeeld van den heer Bredius nu ligt eveneens opgesloten algemeene dienstplicht — dus meer dan in Pruissen — met eene ongelijke mate van oefening voor de militie en de schutterij — derhalve met het verkeerde uit het Fransche stelsel.

Wat onder *geoesfendheid* door den heer Bredius verstaan wordt, is niet gebleken. Alleen hebben wij enkele algemeenheden gehoord en daarbij voor de schutterijen ook die van ... „een majoor"! Gaarne erken ik dat er veel voor te zeggen valt, om de schutterij onder een militairen officier te plaatsen; doch door dien majoor alleen zou de zaak niet worden gered, hij zou alle overige gebreken niet kunnen verhelpen. Die majoor zou niet kunnen bewerken dat ver uit elkander gelegen gemeenten dichter bij elkaar komen; hij zou niet vermogen het denkbeeld van algemeen oefenplicht te verwezenlijken voor alle schutters. Neen, die toestand zou niet veranderen en daardoor zou ook dan steeds een deel der schutterij wel rustend *moeten* blijven. „Edoch de dienstdoende schutterij in de groote steden, zooals Amsterdam, Rotterdam, den Haag, zou dan toch wel goed zijn?" — Ik erken alweer gaarne dat de schutterij daar zeer goed is, dat wil zeggen zeer goed, volgens het begrip, dat in Nederland wordt gehecht aan de schutterij; den officieren dier schutterkorpzen kan de lof niet worden onthouden voor den onverflauwden ijver, waarmede zij hunne diensten bewijzen; maar zal men durven beweren, dat die korpzen in alle opzichten berekend zijn voor de vervulling der zware taak, welke deze wacht, dat aan deze korpzen de vereischte graad van *dadelijke* bruikbaarheid te schenken zij? Voor eene bevestigende beantwoording dezer vragen vermeent de heer Bredius zich te kunnen beroepen op de ervaring in 1830 en tijdens den 80jarigen oorlog opgedaan. Dit beroep kan evenwel niet opgaan; want in den toestand bestaat te veel verschil. In den 80jarigen oorlog werd in de aangevallen steden eene plaatselijke verdediging gevoerd door de stedelijke burgerij; in 1830 werd te velde getrokken tegen een

vijand, wiens strijdkrachten bij de onze ten achter stonden. Die beide omstandigheden zullen niet spoedig meer terugkeeren; daarop bouwen is niet voldoende. Willen wij een leger en eene schutterij bezitten, waarin wij hoopvol ons vertrouwen kunnen stellen, dan moeten wij troepen hebben, geschikt om de taak, die hun kan worden opgedragen, dat is: te velde te kunnen staan tegenover goed geoefende troepen, welke behoorlijk en waarschijnlijk beter dan zij zijn uitgerust; wier optreden tegelijk met de oorlogsverklaring is te verwachten; welke, zoo wij den eersten stoot doorstaan, onverwijld ondersteuning erlangen van reservetroepen bestaande uit manschappen, die te voren bij het leger hebben gediend.

Wil men onze schutterij geschikt doen zijn om als reserve van het leger op te treden, om ze op hare beurt bestand te doen zijn tegen de legerreserve van onzen aanrander, dan zoeken men niet de verhooging harer kracht in de vermeerdering van het aantal der oefeningen voor *alle* ingezetenen, die den schutterplichtigen leeftijd hebben bereikt, doch versterken haar liever op *indirecte* wijze, door de schutterkorpsen *geheel samen te stellen uit mannen, die vroeger bij de militie hebben gediend*; door te zorgen, dat *die korpsen ten allen tijde behoorlijk georganiseerd en geencadreerd zijn*. Van zulke korpsen, welke, hoe weinig talrijk ook in vergelijking met de tegenwoordige schutterij, oneindig hooger in waarde zullen staan voor het gebruik in den oorlog, zou men kunnen eischen; dat zij in de tweede plaats deelnamen aan de verdediging van den vaderlandschen bodem; dat zij, zoo noodig, optraden achter of naast het leger, waarvan zij dan eene degelijke reserve zouden uitmaken. Dat verband te verkrijgen tusschen militie en schutterij zij dus veeleer het doel van ons streven. Zoodaig verband zou m. i. kunnen bogen op den naam van *degeijk*. Het weinige verband dat thans tusschen onze beide wapenmachten militie en schutterij bestaat, zou nagenoeg geheel verloren gaan, wanneer doorging, wat de heer Bredius voorstaat.

Gelijk ik zoo even zeide: een leger, wil het goed zijn, moet vooral kunnen bogen op deugdelijke en voltallige kaders, en de aanvulling dier kaders levert tegenwoordig de grootste bezwaren op.

Toen Frankrijk slechts een groot staand leger had, kon men de

kaders voltallig houden, al geschiedde dit dan tegen hooge betaling. Doch thans, nu zoowel in de behoeften van het talrijk volksleger als in die van de talrijke georganiseerde leger-reserven moet worden voorzien, is het dáár uiterst moeilijk over genoegzame kaders te beschikken. En zoo staat het ook elders. De groote zwaarigheid van het moderne volksleger is juist in die aanvulling der kaders gelegen en slechts in Italië schijnt men tot eene bevredigende oplossing te zijn geraakt. Wanneer nu bij ons, bij de zeer geringe sterkteverhouding van ons leger en met ons beperkt contingent, meer dan de helft van het kader ontbreekt en tot dusverre de krachtigste hulpmiddelen niet toereikend zijn geweest dat incomplete te doen ophouden, hoe zal men dan voltallige en deugdelijke kaders erlangen voor de zeer talrijke schutterij en de talrijke militie, zooals de heer Bredius die verlangt? Mijns inziens zou het stelsel door hem voorgestaan voeren tot uitzuigen van de militie, tot afroomen der jaarlijksche contingenten. De beste stof zal voor de militie verloren gaan en overgebracht worden in de schutterij, waar zij niet te verwerken zal zijn.

Het is dus hier geen quaestie van geld, zooals men wil doen gelooven, maar het groote kwaad is hierin gelegen, dat de goede elementen uit het leger zouden worden getrokken, en dat de elementen, die er voor in de plaats treden, niet tegen den ruil zouden opwegen. Vraagt de heer Bredius: moet dan noodwendig elke ruil tot verlaging van peil voeren? dan geloof ik dit hier volmondig met „ja” te kunnen beantwoorden.

Aangenomen voor eene wijle, dat in het stelsel van den heer Bredius de militie van genoegzame en deugdelijke kaders ware te voorzien, dan zou nog steeds de groote vraag blijven, hoe juist in dat stelsel de schutterijen behoorlijk zouden zijn te encadreeren.

Zonder ruiling, en dus bij verplichten persoonlijken dienst, zou men bij de militie eenige stof kunnen vinden om bij lateren overgang bij de schutterij daarbij als kader op te treden. Maar die stof haalt de heer Bredius juist *niet* de militie en brengt ze onverwerkt over in de schutterij. Hierin ligt dan ook het verkeerde der nummervwisseling, dat zij, wel verre van bevorderlijk te zijn aan de goede oplossing der kaderquaestie deze nog moeilijker maakt; niet in de quaestie van het geld, — dit is eene ondergeschikte zaak.

Het aangevoerde tegen de nummervervisseling geldt uitsluitend van een militair standpunt. Van het hooger, meer beheerschend standpunt, het sociale namelijk, pleiten klemmender gronden tegen die ruiling.

De geachte spreker heeft ook nog op enkele oorlogs-eventualiteiten gewezen, die hem het meest waarschijnlijk voorkomen. Eene enkele opmerking zij mij daaromtrent geoorloofd. Daargelaten de juistheid der gestelde beweringen, geloof ik, dat dergelijke beschouwingen geenerlei nut kunnen afwerpen, ingeval ze zouden moeten strekken tot bewijsvoering, dat wij met *het mindere* zouden kunnen volstaan. Bij de moderne inrichting van het krijgswezen in Europa kan een kleine Staat, welke door groote Staten is omringd, niet met een *minimum* volstaan, maar moet hij aan zijne veiligheid alles ten koste leggen, wat binnen het bereik zijner financiën mogelijk wordt geacht.

De heer Bredius sprak ook van oefening, maar over den tijd daaraan te besteden, werd door hem het stilzwijgen bewaard. Wanneer de heer Bredius slechts zooveel *weken* oefening voor de schutterij zou vragen, als er *uren* voor gegeven werden bij de wet van 1867, dan nog zou hij zeer matig in zijn eisch wezen, althans wanneer hij door *die oefening* ons eene bruikbare schutterij wenscht te scheppen.

De geopperde bedenkingen tegen het stelsel van den heer Bredius gelden dus zoowel de onmogelijkheid om zijne schutterijen van voltallige en deugdelijke kaders te voorzien, als die om aan zijn schutter *korpsen* den vereischten graad van bruikbaarheid te schenken.

Zoo mijne losse opmerkingen gegrond zijn, geloof ik, dat er bij meer diepgaande ontleding nog wel iets of wat valt af te dingen op het stelsel van den heer Bredius. Het zou daarom wel zijn nut kunnen hebben, wanneer de geachte spreker nog iets meer in de bijzonderheden van zijn stelsel zou willen afdalen.

De heer DE BAS. Mijnheer de Voorzitter! Onder de namen van hen, die dezen winter voorkomen op den rooster der spreekbeurten, begroette ik vooral met ingenomenheid dien van den heer Bredius, het geachte lid onzer volksvertegenwoordiging. Hoewel hij met eenige zekerheid mocht onderstellen, dat de denkbelden, thans

alhier door hem verdedigd, ernstigen tegenspraak zouden uitlokken, schroomde hij dien strijd niet.

Daarvoor behoort den spreker hulde te worden gebracht. Hij treedt opentlijk in het strijdperk om der waarheid wille.

De inleiding der rede van den heer Bredius was gewijd aan eene bestrijding van het „militarisme.” Ik geloof mede, dat die plant nimmer hier te lande welig zal tieren. „Militarisme,” in den waren zin van het woord, komt weinig overéén met onzen land-aard. Zelfs zouden wij niet wenschen, dat het denkbeeld, om Nederland te verheffen tot een militairen Staat, algemeenen ingang mocht vinden.

Persoonlijk twijfel ik geenszins aan de kans voor Nederland, om te geraken tot eene voldoende mate van weerbaarheid, mits meer algemeen de overtuiging worde gevestigd, van de noodzakelijkheid eener deugdelijke krijgsmacht tot behoud van hetgeen wij bezitten. — Daarentegen meen ik, dat wij de natie weinig tot opoffering geneigd zullen vinden, wanneer „militarisme” op den voorgrond worde gesteld.

Toen de heer Bredius zijne denkbeelden ontvouwde omtrent de mogendheden, die er belang bij zouden hebben, ons te annexeren, liet hij zich mijns bedunkens al te streng uit ten opzichte van Duitschland, vergat hij wellicht de belangrijke waarheid, dat de vrijzinnige grondslag, waarop ons handelsverkeer met Duitschland berust, het voor Duitschland van weinig belang maakt, dergelijke aanhechting te beoogen. Blijft onze staatkunde zelfstandig en bezadigd, dan geloof ik niet, dat er bij Duitschland lust zal bestaan om ons willekeurig te beoorlogen. Duitschland zou daardoor wel zijn lasten, doch niet zijn baten vermeerderen.

Het betoog van den heer Bredius omtrent de mate van oefening, de organisatie en de bewapening van onze strijdkrachten heeft op mij den indruk gemaakt, als of de spreker zich niet voldoende rekenschap heeft gegeven van de eischen der tegenwoordige oorlogsvoering; tevens ziet hij over het hoofd, dat Nederland nog geroepen kan worden om als bondgenoot op te treden. Wanneer Nederland zich *nu* zoo uitsluitend heeft te bekommeren alleen om eigen verdediging en om handhaving der neutraliteit, waarom dan ook niet *vroeger*?

Toch leert de krijgsgeschiedenis anders.

Mocht er nogmaals een groote strijd rijzen om beginselen, òf stond weder een overweldiger op in Europa, dan zouden ook Neerland's troepen, zoo goed als weleer, geroepen kunnen worden, op nieuw met die van andere legers te velde te komen, om op vreemde slagvelden den ouden roem te handhaven.

Die mogelijkheid bestaat, en daarom mag ons leger niet minder goed zijn, dan die van andere natiën. Ook onze strijdkrachten behoorren te voldoen aan alle eischen der hedendaagsche oorlogsvoering.

Op het beroep van den heer Bredius omtrent de geschiedenis van den 80-jarigen oorlog, valt wellicht een en ander af te dingen. Zooals reeds is opgemerkt, werd toen even als meestal later gestreden voor eigen haard; de oorlog was gelocaliseerd, maar behoefde niet over de grenzen te worden vervolgd. Grootendeels bepaalde de strijd zich tot een bloedigen vestingoorlog. Sinds zijn de oorlogsgebruiken, is ook het begrip van oorlogsrecht aanzienlijk gewijzigd. En heeft niet het rampzalige lot van menigen „franc-tireur" in 1870/'71, geleerd, hoe heilloos het mag heeten en zonder nut voor het geheel, om oorlog te willen voeren op eigen hand, of wel met ongeoefende niet behoorlijk georganiseerde troepen?

Door den vorigen spreker is reeds volledig aangetoond, waarom het stelsel van den heer Bredius niet geven kan, hetgeen in de eerste plaats noodig is, namelijk een voldoende kader. Zijn uitvoerige en leerrijke verhandeling dienaangaande maakt verdere commentaren overbodig.

Het begrip der moderne legers bedoelt niet zoozeer de talrijkheid van de *dienende manschappen*, als wel de talrijkheid van *in gelijke mate geoefende reserven*. Evenmin als de heer Bredius voorziet in de kaders, zal aan het laatste vereischte worden voldaan, wanneer men het stelsel van den spreker in toepassing wil brengen.

Bovendien ligt aan zijn stelsel het behoud der nummervervisseling ten grondslag, zoodat het uitgangspunt voor werkelijke legerhervorming mijns inziens valsch is gekozen. Het blijft toch een feit, dat nummervervisseling is plaatsvervanging, dus een zaak van geld.

Gaat men na, dat immer de kinderen van de arbeidende klassen onvermogen blijven, om zich voor geld van den dienst vrij te koopen, hoewel meestal juist zij in die gezinnen het

meest noodig zijn om het brood te verdienen; terwijl daarentegen de aristocratie van het geld en van de geboorte een losprijs betaalt in plaats van gedurende den militairen dienstdtijd althans éénmaal in haar leven iets nuttigs te verrichten — dan zij dit reeds voldoende om de groote onbillijkheid van de plaatsvervanging in den vorm van nummervervisseling in het licht te stellen. Eveneens ontvallen aan het leger bij behoud der nummervervisseling bekwaaamheden, waarvan het dientengevolge willekeurig wordt verstooken. Velen toch zouden hun militairen dienst kunnen vervullen, door werkzaam te zijn in oorlogstijd bij den dienst der spoorwegen, bij de telegraphie, de ambulances, de magazijnen, enz. Zoolang men echter bij het behoud der nummervervisseling niet kan bepalen dat b. v. een spoorwegbeambte alleen door een spoorwegbeambte, een medicus door een medicus enz. worde vervangen, zoolang zal het meerendeel van al die speciale diensten slecht of onvolledig bezet blijven. „Last not least” is de afschaffing van de dienstvervanging in elken vorm bij uitnemendheid eene sociale quaestie. De bond van den generaal van Stirum verdient alleen daarom reeds warme sympathie. Dit schoone doel kan nimmer worden bereikt, wanneer de nummervervisseling tusschen leger en schutterij wordt toegestaan.

Evenmin is de eisch van den heer Bredius omtrent de voorwaarden, waaraan onze strijdkrachten moeten voldoen, in den geest des tijds. Wij hebben geen kustbatterijen en zooveel andere kostbare verdedigingsmiddelen noodig, zegt de heer Bredius; wij behoeven zooveel vestingen niet te hebben; wij willen te veel gelijken tred houden met de andere mogendheden! Maar het schijnt mij toe, dat juist eene kleine mogendheid niet achter mag blijven op het punt van bewapening. Zijn er niet verscheidene voorbeelden uit de krijgsgeschiedenis aan te halen, die bewijzen, dat de inferioriteit in bewapening krachtig heeft medegewerkt tot geleden nederlagen? De heer Bredius herinnere zich slechts de Düppeler-schansen. Hadden dezen den artillerie-strijd kunnen volhouden, dan waren zeker de Verbonden langer opgehouden geworden; dan had de slechts tijdelijk versterkte stelling haar heldhaftigen weerstand nog veel langer kunnen rekken. Wie zal zeggen, welke gevolgen daaruit voor Denemarken hadden kunnen voortvloeien? Doch bij gebrek aan een voldoende aantal getrokken vuurmonden van zwaar kaliber,

was de bewapening der Deensche schansen niet op de hoogte van den tijd, zoodat het vuur ontijdig moest worden gestaakt zonder kans van een bestorming af te slaan. Ik geloof, dat vooral de verdediging van de Düppeler-schansen een krachtig argument stelt tegenover de bewering van den heer Bredius, dat de kleine Staten in hare bewapening niet gelijken tred zouden behoeven te houden met de groote mogendheden.

Bij de levende strijdkrachten hangt alles af *van de mate* van geoefendheid. De heer Bredius wenscht „algemeenen oefenplicht”, doch is in gebreke gebleven aan te geven tot hoever die oefening zich behoort uit te strekken.

Neemt men in aanmerking, dat in 1870 en '71 een groot deel van de Fransche nationale garde veel meer geoefend was dan onze schutterij, op hare heurt als thans nog altijd meer tot den dienst voorbereid dan enkel „oefenplichtigen”: terwijl in '70 en '71 het resultaat van het gebruik van de nationale garde te velde zoo luttel is geweest, dan meen ik dat men zich illusiën maakt met te onderstellen, dat „algemeene oefenplicht” werkelijk zal leiden tot eene geoefende reserve.

Hoe groot de vereischten van geoefendheid zijn, heeft de geschiedenis van '70/'71 voldoende geleerd; sinds zijn die eischen zeker niet minder, maar wel hooger opgedreven. Tegenover de uitwerking van de verbeterde vuurwapenen is tot standhouden en volharding vooral *tucht* noodig, alleen door voldoende oefening te verkrijgen. Die verliezen welke thans enkele afdeelingen binnen korten tijd lijden, zijn ontzaglijk, o. a. die, geleden door de Pruisische Garde bij St. Privat, toen 2½ brigades binnen één half uur 5000 man verloren.

De heer Bredius zal mij misschien toevoegen, dat wij dergelijke veldslagen niet zullen leveren. Doch wie kan dat voorspellen, b. v. in een strijd met Bondgenooten? Omtrent het gebrek aan „tucht” door gebrek aan voldoende militaire oefening, levert eveneens het voorbeeld van de Fransche Nationale garde in '70/'71 belangrijke bijzonderheden. Achttien bataljons van de nationale garde werden van 30 Juli tot 11 Augustus 1870 getransporteerd per spoor van Parijs naar het kamp bij Châlons, om aldaar bij het 12de armeecorps te worden ingedeeld. De manschappen waren voorzien van levensmiddelen voor 24 uren. Nu kostte het reeds veel moeite, die

bataljons behoorlijk door Parijs te doen marcheeren; het gelukte eindelijk ze in den trein te krijgen. Naarmate eenige bataljons in het kamp aankwamen, was er van hunne vivres niets meer over; en toen ze nu in het kamp niet aanstonds te eten vonden, beklaagden zij zich luide, sommigen met oproerige kreten, over de slechte verpleging. Generaal Canrobert hield eene inspectie over de 8 eerstaangekomen bataljons, met het doel om het militair gevoel van de Nationale garde eenigzins op te wekken. Het 1° bataljon begroette generaal Canrobert met enkele hoerah's; het 2de bataljon zweeg, en het 3de riep reeds: *à Paris!* Generaal Canrobert hield zich alsof zij zich vergisten, en stelde in de plaats: *à Berlin!* Maar het tumult werd alleen te grooter, zoodat generaal Canrobert de poging moest opgeven den geest van de nationale garde te verbeteren. De bevelhebber zag er van af die ongedisciplineerde bataljons bij het veldleger in te deelen, en besloot de 12 bataljons te zenden naar verschillende steden in het noorden van Frankrijk, alwaar ze althans buiten aanraking zouden blijven met de mannen van „Belleville” en van „Montmartre”. Inmiddels schroomde men dit voornemen aan de Nationale garde mede te deelen, uit vrees, dat ze zouden weigeren in de spoorwagens te stijgen. Alleen de bataljons-commandanten werden dus verwittigd; doch het geheim lekte uit, en op bevel van den Keizer en van generaal Trochu, doch zonder voorkennis van den Minister van oorlog, werden de gardes naar Parijs teruggezonden. Ter voorkoming, dat de bataljons op nieuw met de bevolking aldaar in aanraking mochten komen, zouden ze te Nogent-sur-Marne, op 2 kilometers afstands van het kamp van St. Maur, worden gedebarqueerd. Maar niettegenstaande alle mogelijke voorzorgen braken eenigen uit de wagens te Pantin, en trokken, trots het verbod, door Parijs. Later erkende de generaal Trochu, dat, hoewel de Nationale gardes bij verschillende gevechten gedurende de insluiting van Parijs met moed hadden gestreden, de tucht echter zooveel te wenschen overliet, dat hij niet zeker was óf de manschappen gedurende het beleg wel één nacht in de kazernen waren gebleven. Moed alleen is in den oorlog niet voldoende: ook geoefendheid is noodig. Tegenover het aangehaalde voorbeeld twijfel ik er aan, of alleen de formule „algemeene oefenplicht” nut zal aanbrengen.

Men bedriege zich zelven niet. De heer Bredius is ongetwijfeld als niet-militair volkomen te goeder trouw. Maar wanneer men geheel buiten het leger staat, kan men zich moeielijk rekenschap geven van sommige eigenschappen, die in een leger onmisbaar zijn en door eene onvolledige oefening buiten het leger niet kunnen worden verkregen. Geen militair, geloof ik, is in staat het tegen-deel vol te houden en op afdoende wijze te staven. Wij erkennen drie wijzen van militaire vorming: *algemeene oefenplicht*, *algemeene dienstplicht* en *verplichte persoonlijke dienst*. *Algemeene oefenplicht*, het meerdere in lasten en vergelijking der beide andere stelsels, kan ons dunkens Nederland niet baten tot eene voldoende oplossing van het defensievraagstuk; *algemeene dienstplicht* ligt buiten de perken onzer grondwet; blijft ten slotte alleen over: *de verplichte persoonlijke dienst!*

De heer HOOGENBOOM zegt: Slechts een enkel woord, mijnheer de Voorzitter. De voorgaande sprekers hebben *zoo duidelijk* de nadeelen van het stelsel van den heer Bredius doen uitkomen — naar mijn bescheiden meening ten minste — en zoo helder aangetoond dat het stelsel van de door den heer Bredius bestredene partij beter, naar hunne meening zelfs het eenige ware, is, dat ik daar niet veel zou kunnen bijvoegen. In het algemeen ben ik het met de HH. Abel en De Bas dan ook *volmaakt eens*.

Ik zal mij echter omtrent een paar andere punten eene opmerking veroorloven. De heer Bredius heeft den sluier, dien de toekomst voor ons verborgen houdt, opgelicht, en deelt ons mede dat, als hij wel heeft gezien, wij nimmer oorlog zullen te voeren hebben zonder bondgenooten, ja, dat het zelfs zéér waarschijnlijk is, dat wij slechts onze neutraliteit zullen behoeven te handhaven. Ik ben niet zoo gelukkig geweest een blik in de toekomst te kunnen werpen, en moet mij dus vergenoegen met het *heden* en het *verleden*. Dat verleden evenwel geeft dikwijls nuttige lessen, en het is, naar ik vermeen, altijd verstandig, die lessen niet in den wind te slaan. Wat zegt ons nu dat verleden, wat leert ons de geschiedenis, van den jongsten tijd? Die geschiedenis doet ons zien hoe gemakkelijk de Staten van Europa er toe komen *te berusten in het fait-accompli*. Nu wensch ik, met verwijzing naar de geschiedenis, den heer Bredius te vragen, of hij werkelijk gelooft,

dat het zoo *zeker* is dat wij hulp *zullen* krijgen, óók wanneer als de verovering van ons land, na eenen strijd van enkele dagen, *een voldongen feit* is. Wij hebben het gezien in Denemarken, in Hannover, enz. en ik acht het volstrekt niet onmogelijk dat wij het ook eenmaal in ons land zullen zien, dat dáárop *niet* valt te rekenen en zeker des te minder als wij niet voldoende ten strijde zijn uitgerust. Eerst wanneer wij in staat zijn den vijand langen tijd alléén tegen te houden, en daardoor de andere mogendheden in de eerste plaats doen zien dat er nog energie genoeg is overgebleven in het nageslacht van de helden van vroegere eeuwen, dat het ons nog niet aan moed ontbreekt en dat wij er nog iets voor over hebben vrij en onafhankelijk te blijven, en in de tweede plaats hun den tijd laten hunne eigene belangen te wikken en te wegen, zich tot den oorlog voor te bereiden, zich volkomen daartoe uit te rusten, eerst dán kunnen wij hopen op bondgenooten, ja, wat meer is, kunnen wij rechtmatige aanspraken op hulp doen gelden. 't Is dan trouwens ook niemand kwalijk te nemen, als hij niet in de bres springt voor dengenen, die *willens* en *welens*, vertrouwende op hulp, zijne verdedigingsmiddelen beneden den eisch heeft gelaten. Men zal nimmer het recht hebben eenen Staat te verwijten dat hij het bloed zijner eigen onderdauen niet over had, om een nabuur te helpen, — ja eigenlijk *geheel alléén* het geschil voor dezen uit te vechten — als deze laatste het bloed der zijnen voor die verdediging te goed acht, ja zelfs de noodige gelden er niet eens voor over heeft gehad. Maar aannemende dat de heer Bredius goed gezien heeft, dat het hem werkelijk vergund was in de toekomst *juist* te zien, dan wensch ik hem nog te vragen of hij werkelijk iets van Englands bondgenootschap verwacht, als ons land door Duitschland *feitelijk*, in den eersten aanloop, *is bezet*. Dat Engeland Indië in bewaring (?) zal nemen, daaraan twijfel ik niet, maar ik gevoel mij daarmede niet getroost — cene verovering van Indië door Duitschland is ook niet zoo denkbaar — want het is een magere troost, als wij nooit meer vrij worden. Zou echter iets te wachten zijn van de hulp van Englands bondgenootschappelijk leger, als de Deutsche troepen onze kusten en zeehavens bezet en nog meer versterkt

hadden? Zou het mogelijk zijn één Engelsch bataljon aan wal te zetten? Ik maak mij daarvan geen illusie.

Kunnen wij ons echter bij Utrecht staande houden — en ik geloof dat wij den vijand dáár *naanden lang* kunnen ophouden — dán verandert de zaak, dán zullen wij op Engeland, als de politiek van dat land het medebrengt, eenigermate kunnen rekenen, dán zullen wij reeds *zeer spoedig* de steun van Englands vloot ondervinden en daardoor aan de zeezijde de hand vrij krijgen en eene verzekerde gemeenschap met de buitenwereld behouden die voor ons ontzettend veel waard is. Staan de zaken eenmaal zóó, dán, geloof ik, is ons behoud verzekerd en zullen ook andere Staten er toe kunnen komen, voor onze belangen in de bres te springen. *Voor alles*, dit moeten wij niet vergeten, *voor alles* moeten wij echter *zelf* voor *onze eigene* belangen in de bres springen, moeten wij *zelf* toonen dat wij *vrij willen zijn* en *blijven*.

De heer Bredius zeide dat Engeland meer belang had bij onze onafhankelijkheid dan bij de Oostersche quaestie. Als ik den toestand evenwel goed inzie, dan staat die quaestie in 't nauwste verband met Englands heerschappij in Azië, in Voor-Indië. Is dat zoo, dan zou het nog de vraag zijn of Engeland, vooral als het onze Overzeesche bezittingen in *bewaring* kon nemen — en dus ook tijdelijk in gebruik — voor onze onafhankelijkheid wel zooveel over zou hebben, als *misschien* voor Turkije het geval zal zijn.

De voorgaande sprekers hebben, naar ik vermeen, doen uitkomen dat het stelsel van den heer Bredius ons niet in staat zal stellen de voor de verdediging vereischte krijgsmacht te krijgen, of liever, dat, wat hij voorstelde, oneindig veel duurder zal zijn, dan wat de voorstanders van den *verplichten persoonlijken dienst* willen, indien de oefening *voldoende* zal zijn, en dan nog de kaderquaestie *onopgelost* laat. Ik ben het daarmee eens. Hoewel voorstander van den algemeenen oefenplicht — ik heb dit dikwijls gezegd — doch niet naar het stelsel Bredius, maar buiten het leger en de schutterij volbracht, acht ik in de *eerste* plaats noodig een degelijk geoefend, georganiseerd en gedisciplineerd leger van voldoende sterkte, gevormd op den grondslag van den persoonlijk verplichten dienst, verder ter aanvulling van en gedeeltelijk naast dat leger eene degelijke schutterij, uitsluitend uit dat leger voortgekomen; achter dat leger en die schutterij eindelijk het geheele

weerbare volk, in staat na korten tijd de opengevallen plaatsen aan te vullen, en dus voldoende geoefend in de eerste beginselen, om na eenige herhalingsoefeningen in de gelederen te kunnen treden, waar ziekte of 's vijands lood deze dunden. Oefeningen op de scholen zouden in de eerste plaats daartoe kunnen leiden.

Ik ben het ook met de voorgaande sprekers eens dat, als de vervanging *moet* blijven bestaan, ik de plaatsvervanging verkies boven de nummervwisseling. Aan den plaatsvervanger toch kan men alle eischen stellen die men noodig acht — hoe hooger eischen echter, men vergete dit niet, hoe *onbillijker* het stelsel wordt, maar hoe minder de Staat er bij lijdt — terwijl men aan den nummervwisselaar geen eischen mag stellen om de reeds genoemde redenen. De plaatsvervanger kan dus, *als men het wil*, zijn: een geoefend soldaat, die zich altijd goed heeft gedragen en geene slechte hoedanigheden bezit; de nummervwisselaar zal *meestal* zijn geheel en al ongeoeffend en *altijd* onbekend bij het leger; men zal hem moeten nemen zoo goed of zoo slecht als hij is. Maar er is meer, de heer Bredius stelt de zaak niet geheel en al juist voor. Ook al was het waar, wat hij beweert, dat men den nummervwisselaar eischen kan stellen — de eischen die hij noemde, schijnen mij echter verre van voldoende — dan nog kunnen wij, voorstanders van den *verplichten persoonlijken dienst*, er geen vrede mede hebben, want — hoe dikwijls zal dat nog moeten herhaald worden? — het is ons niet te doen om de *plaatsvervangers uit*, maar om de *vervangen* in het leger te krijgen. De dienstvervanging zal zeker voor 99 % dépréciatie geven. Het overige is door de voorgaande sprekers voldoende behandeld; over de militie districten hoop ik in de volgende vergadering te spreken.

De heer BREDIUS. Ik zal de tegenwerpingen, door de heeren gemaakt, kort trachten samen te vatten.

Vooraf echter eene opmerking. Ik heb niet voorgedragen een bepaald plan omtrent de organisatie van militie en schutterij, noch omtrent den vereischten graad van geoefendheid. Ik heb alleen eenige denkbelden aangegeven, die, wanneer zij in toepassing moesten worden gebracht, door eigenlijke deskundigen zullen moeten worden uitgewerkt, die dan natuurlijk moeten nagaan welke bezwaren daaraan verbonden zijn en hoe die het best zijn

op te lossen. Ik zal dan ook om deze reden niet treden in de vele détails door de vorige sprekers aangegeven.

Ik kom echter tot de hoofdpunten, en dan in de eerste plaats tot de nummerverwisseling.

Men zegt dan nog den plaatsvervanger te verkiezen boven den nummerverwisselaar, omdat men aan eerstgenoemden zekere eischen kan stellen, en den ander niet. Maar dat is eene gratis positie; zij volgt uit niets van hetgeen ik gezegd heb; want als men aanneemt dat men nummerverwisselaars zal toelaten, dan kan men daarbij wel degelijk al die eischen stellen, welke men in het belang van den dienst noodig zal achten. De eischen door mij genoemd, waren niet limitatief: het waren slechts voorbeelden; ik wilde daarmee niet zeggen, dat men alleen deze en geene andere of meerdere eischen zou mogen stellen.

Men beweert ook, dat de plaatsvervanger zooveel beter is, omdat hij vroeger reeds gediend heeft. Maar hiertegen voer ik aan, dat in dien plaatsvervanger de door mij opgenoemde slechte qualiteiten in den regel wel zullen opwegen tegen die eenige goede qualiteit van vroeger gediend te hebben; eene qualiteit, die bovendien niet als een eerste vereischte wordt gevorderd.

Maar, zegt men, de nummerverwisseling is onbillijk, want de mindere man, die in zijn gezin noodig is, zal de verwisseling niet kunnen betalen; het zal een voorrecht zijn voor den rijke. Maar dit volgt nog niet altijd uit het stelsel van verwisseling. Het kan zeer goed zijn, dat twee broeders of twee neven met elkaâr van nummer zullen willen verwisselen.

Laat men nu de nummerverwisseling niet toe en zal de dienst steeds onverbiddelijk volgens de bestemming van het lot moeten vervuld worden, dan zal ook dergelijke vrijwillige ruiling zelfs niet kunnen worden toegelaten.

Het zoogenaamd privilegie voor den rijke, noem ik een groot woord zonder beteekenis. Ik keer het om en zeg: door het niet toelaten der nummerverwisseling berooft gij den arme van een eerlijk middel, om voor te presteeren dienst belooning te erlangen.

En hoe men nu zou moeten aannemen dat door de nummerwisseling de goede elementen uit het leger zullen verwijderd gehouden worden en alleen de slechte zullen overblijven, — dit

moet ik verklaren niet te begrijpen; ik zou integendeel talrijke voorbeelden van het tegendeel kunnen bijbrengen; en het ligt voor de hand dat zij, aan wie grootere eischen van geschiktheid gesteld worden, en die door de daad zelve toonen lust voor den dienst te hebben, minstens even goede waarborgen van deugdelijkheid opleveren, als zij van wie minder geëischt wordt en die met tegenzin in dienst treden.

Ik kom thans tot de quaestie der geoefendheid.

Hieromtrent wordt voornamelijk door den heer De Bas sterke twijfel geopperd, vooral door aanhaling van het voorbeeld der 12 bataljons Fransche nationale gardes, waarbij even weinig geoefendheid als tucht heerschte.

Doch ik herinner in mijne eerste rede reeds te hebben gezegd, dat ik er hoogen prijs op stel, dat onder de schutterij zoodanige tucht zal heerschen, dat zij later als bruikbare mannen in het veld kunnen worden gebracht en ik geloof dat dit met niet veel moeite, door het bevel op te dragen aan een geschikt militair persoon en de toepasselijke verklaring van de krijgswet en den dienst, wel zal zijn te verkrijgen. Men vergete daarbij vooral niet het verschil tusschen onze schutterij en de Fransche nationale garde.

Bij ons zijn de bevelvoerende officieren en de andere officieren tot die betrekkingen benoemd en worden de kaders door de chefs samengesteld. In Frankrijk daarentegen, worden zoowel de officieren als de kaders gekozen door de manschappen. En nu is het natuurlijk, dat de tucht, de gehoorzaamheid, niet zoo bijzonder groot kunnen zijn, wanneer de officieren en onderofficieren voor het hebben en houden hunner betrekking van de keuze, soms van de gunst hunner ondergeschikten afhankelijk zijn.

En nu de kaders. Men zegt dat bij ons tegenwoordig klein leger reeds een groot deel van het kader ontbreekt; de onderofficieren en korporaals verlaten den dienst als hun tijd verstreken is, en, vroeg men verder, hoe zal het nu in het vervolg bij het leger gaan, wanneer men dan voor de schutterij ook zooveel kader zal noodig hebben?

Maar ik vraag, of het gebrek aan kader bij het leger niet aan andere oorzaken is te wijten? En zegt men, dat de militie door de schutterij zal worden uitgezogen om kader te bekomen, dan antwoord ik, dat ook dit argument niet kan opgaan, en dat m. i. het

tegendeel zal gebeuren. Immers de zucht om, later van de militie tot de schutterij overgaande, bij deze tot het kader te behooren of zelfs officier te worden, zal voor menig militair en vooral voor de meer ontwikkelden een prikkel zijn, om reeds bij de militie een graad te verwerven en hierdoor het kader te versterken. Ik meen dus dat militie en schutterij elkander zullen helpen en dat juist de militie eene goede oefenschool kan zijn voor het kader, dat bij de schutterij noodig is.

Nu geef ik toe, dat het ook hier weder eene geldquaestie betreft. Men kan de diensten niet om niet vergen. Het ligt dan ook in mijne bedoeling dat de personen, die genegen zullen zijn de schutters te oefenen, daarvoor behoorlijk zullen worden betaald. Dit ligt trouwens voor de hand, omdat men de menschen aan hunne gewone bezigheden onttrekt.

Voor mij is de vraag deze: als wij eene zekere som hebben, die jaarlijks beschikbaar is voor onze verdediging, hoe zal men die gelden dan het best besteden?

Moet dan alles worden uitgegeven voor kostbare doode strijdkrachten, voor exorbitante bewapening, waarbij men niet weet of hetgeen heden wordt aangeschaft, over drie jaren nog bruikbaar zal zijn; of is het dan niet beter allereerst te zorgen voor eene goede organisatie onzer levende strijdkrachten? Aan dit laatste zou ik de voorkeur geven, omdat, wanneer wij mochten worden aangevallen of geroepen worden onze neutraliteit te handhaven, wij zeker een beter figuur zullen maken met het spoedig op de been brengen van een flink aantal goed georganiseerde en goed geoefende weerbare mannen, dan met een klein legertje soldaten, waarmede wij achter onze vestingwerken moeten terugtrekken.

Ik beweer niet, dat wij *niets* moeten doen voor onze doode strijdkrachten en bewapening, maar wel dat het voor ons in hoofdzaak aankomt op goed georganiseerde, goed geoefende levende strijdkrachten.

Tot nu toe heb ik, zoolang ik lid der Kamer ben, nog van geen enkelen Minister van Oorlog gezien een ontwerp tot organisatie onzer levende strijdkrachten, geschikt om den vijand te weerstaan, onze vestingen te verdedigen of onze neutraliteit te handhaven. En ik zou het zeer betwijfelen of wij op dit oogenblik,

niettegenstaande al de millioenen reeds voor oorlog uitgegeven, beter en krachtiger dan in 1870 in staat zouden zijn ons te verdedigen of onze neutraliteit te verzekeren.

Nog een enkel woord omtrent meer algemeene zaken. Men heeft mij gevraagd: van waar hebt gij uwe cijfers? Ik antwoord, dat ik die gevonden heb in de Staatscouranten van 1875 en vroeger, waarin eene juiste opgave omtrent de militie voorkomt. En slaat men de statistiek op van de laatste 10 of 12 jaren, dan zal men zien, dat de door mij opgegeven cijfers met de werkelijkheid overeenkomen.

Door den heer De Bas is er ook op gewezen, dat wij Nederlanders even als vroeger geroepen zouden kunnen worden, een deel uit te maken van de legers eener vreemde mogendheid. Het is waar; er zijn nog enkelen onder ons, die zich herinneren, hoe wij in den Franschen tijd de oorlogen met Napoleon moesten medemaken. Maar ik vraag: hebben wij dat vrijwillig gedaan? Neen, zeer zeker niet; wij waren toen Fransch of op het punt het te worden.

Eerst dwong Napoleon ons om ons te bemoeien met zaken, die ons niet aangingen; later zond hij zijn broeder, en toen hij zag dat deze te veel hart voor de Nederlanders had, riep hij hem terug en maakte hij van Nederland een deel van het Fransche keizerrijk en toen hebben wij natuurlijk met Napoleon niet medegestreden als Nederlanders, maar wel als Franschen, als onderdanen van den Keizer. Wij hadden toen niets te zeggen; wij moesten gehoorzamen.

En wanneer wij ook nu weder tegen onzen zin genoodzaakt zouden worden deel te nemen aan den strijd van vreemde legers, dan ook zullen wij zeker onze vrijheid en onafhankelijkheid reeds verloren hebben of weder op het punt zijn die te verliezen.

Wat de opmerking omtrent den 80jarigen oorlog betreft, zij is volkomen juist; maar ik heb dan ook niet beweerd, dat onze Nederlanders in het leger te velde gestreden hebben! Ik heb er alleen op gewezen, dat zij toen ook als schutters krachtdadig tot de verdediging hebben medegewerkt.

En wat nu onze verdediging zelve betreft, ik erken dat wij, ook als kleine mogendheid, ons niet geheel aan den algemeenen

drang kunnen onttrekken; maar ik geloof, dat wij ook in dit opzicht niet meer mogen doen dan onze krachten toelaten, en dat wij moeten zorgen om met de middelen, die wij bezitten, een deugdelijk geoefend leger beschikbaar te hebben. Mijne bedoeling is daarbij, om ons niet geheel te verlaten op het eigenlijke leger, maar ook te rekenen op een zeker aantal weerbare mannen, die van den werkelijken militair dienstplicht vrij, maar aan oefenplicht onderworpen zijn.

En wat nu het bezwaar betreft, dat wij ten gevolge der nummervervisseling gevaar zouden loopen de technische personen bij het leger te missen, zoo moet ik hierop antwoorden, dat hiervoor eenige grond zou bestaan, wanneer wij bij ons hadden bepaalde korpsen van technischen aard, zooals in Duitschland, belast met het aanleggen van spoorwegen, enz.

Wij hebben echter ons korps pontonniers, en ik meen het zeer te mogen betwijfelen of daarbij niet evenveel kleermakers en dergelijken te vinden zijn als schippers, ofschoon dit aan de deugdelijkheid van het korps hoegenaamd niet schijnt te schaden.

En wat nu het onderwijs betreft, ik heb meermalen aan de Ministers van Oorlog gevraagd, waarom bij de verschillende korpsen niet meer gebruik wordt gemaakt van de onderwijzers die tot de miliciëns behooren, om deze bij het onderwijs geven aan de lotelingen behulpzaam te doen zijn. Het kwam mij voor, dat dit beter zou wezen dan het onderricht over te laten aan onderofficieren, die weinig geschikt zijn tot het geven van schoolonderwijs; doch nimmer heb ik hierop een bevredigend antwoord bekomen, en meermalen heb ik mij er naar geïnformeerd, doch steeds is het mij voorgekomen dat dit denkbeeld weinig ingang heeft gevonden.

Ik zou nu nog wel eenige punten kunnen beantwoorden, maar daar de tijd reeds ver verstreken is, wensch ik het bij deze korte wederlegging te laten.

Ik zeg den heeren dank voor de humane wijze, waarop zij getracht hebben mijne stellingen te wederleggen, en ik wil hierbij gaarne de erkenning voegen, dat ik mij niet bevoegd acht de juistheid of onjuistheid hunner technische bezwaren te beoordeelen. Doch die verzekering wil ik hun daarbij geven, dat het gesprokene op mij den invloed heeft gemaakt, dat zij, in hunne bestrijding,

volkomen ter goeder trouw waren, en dat, wat zij gezegd hebben, geheel hunne overtuiging uitdrukte.

De VOORZITTER: Ik sluit thans de discussiën, onder dankbetuiging aan de sprekers die daaraan hebben deelgenomen, en in het bijzonder aan den hooggeachten spreker van dezen avond, die van zijne drukke bezigheden wel zooveel tijd heeft willen afzonderen, om hier eene even nuttige als belangrijke rede te houden.

De vergadering wordt hierop gesloten.

Namens het Bestuur:

De Secretaris,

F. E. L. A. ABEL.